

Zoetwaterbellen, waterberging in natte natuur zijn slechts enkele van de vele initiatieven waarin boeren een rol vervullen in het lokale waterbeheer. Met het ‘Deltaplan Agrarisch Waterbeheer’ markeert de agrarische sector het nieuwe tij. LTO Nederland probeert de initiatieven te verbinden en alle boeren mee te krijgen. Kunnen waterschappen al achterover leunen?

Water is ‘sturingsmechanisme’ bij ‘Deltaplan Agrarisch Waterbeheer’

Verdienmodellen verleiden boeren tot watertaken

Door Loes Elshof

Water is een steeds belangrijker ‘sturingsmechanisme’ in het omgevingsbeleid, stelt het ‘Deltaplan Agrarisch Waterbeheer’. John Tobben, werkzaam bij LTO Nederland en één van de auteurs van het plan, licht de ingeslagen weg toe. “De afgelopen vijf jaar zijn talrijke pilots uitgevoerd rond agrarisch waterbeheer. Sinds enkele jaren zijn we deze initiatieven en de partijen gaan verbinden. Daarnaast sturen het ministerie van I&M en de Land- en Tuinbouworganisatie (LTO) Nederland met beleid ‘aan de voorkant’. Het doel van het gezamenlijk initiatief is ‘samen te werken aan het realiseren van de wateropgaven en tegelijkertijd het versterken van de land- en tuinbouw’.

Tobben is optimistisch over de kansen van de landbouw in Nederland. Vooral Zuid-Europa wordt getroffen door de gevolgen van klimaatverandering, in het bijzonder van verdroging. Daarmee wordt Noord-Europa steeds belangrijker.” In het zuiden van Nederland, waar de beschikbaarheid van zoet water onder druk staat, zijn agrariërs actief aan de slag, signaleert Tobben. Maar ook de glas- en tuinbouw en de rest van Nederland blijft niet achter.

Vriendelijke stimulering

Hij schetst: “Landbouw wordt niet meer sectoraal aangepakt, maar is in de eerste plaats onderdeel van het economisch beleid, en moet voldoen aan Europese richtlijnen. Het gemeenschappelijk landbouwbeleid van de Europese Unie wordt de komende tijd herzien. Subsidiepotjes voor de agrarische sector en regionale gelden zijn vrijwel verdamppt. Het komt er op aan om slimmer de maatregelen in te zetten en anders te belonen, niet perse met geld. Andere beloningsvormen zijn meer beleidsruimte en het vermijden van regelgeving. We willen niet alleen via regelgeving de doelen nastreven, maar juist via vriendelijke stimulering.”

Ondanks de “vriendelijke aanpak” van LTO is er wel degelijk een stok achter de deur; op dit moment kunnen akkerbouwers vrijwillig een duurzaamheidcertificaat behalen. De kans bestaat dat certificering vanuit Europa een verplichtend karakter krijgt, als alternatief voor ‘vergroeningseisen’. “Certificering is een slimme manier om effectiever te vergroenen”, zo wordt gesteld op de website van het GLB (gemeenschappelijk landbouw beleid).

LTO wil samen met de waterbeheerders de boeren en tuinders praktisch van nut zijn, onder andere met gebruiksvriendelijke alternatieven voor beregening. Er zijn experimenten met ondergrondse druppelbevloeiing in de aardappelteelt, waardoor de teler niet meer in de weer hoeft met zijn sproei installatie. “Een beregeningsgift kost al snel 150 euro aan materiaal en brandstof. Als de brandstof duurder wordt, lopen de kosten verder op. Druppelbevloeiing gaat efficiënter om met water, maar is ook duurder. Als je 2 of 3 beregeningsbeurten bespaart, neemt het voordeel snel toe en kan de techniek interessant worden.” Een vraagstuk is hoe de slangen effectief in- en uitgerold kunnen worden en op hun plaats blijven in de grond.”

Aanleg van een diepgelegen systeem voor peilgestuurde drainage in Zeeland. Onderzocht wordt of diepgelegen drainage de nitraatbelasting op het oppervlaktewater kan verminderen (foto: provincie Zeeland)

Tobben: “Bij de nieuwe verdienmodellen kunnen boeren dus niet alleen geld verdienen maar de agrariers worden ook over de streep getrokken door het vermijden van regelgeving en doordat zij meer beleidsruimte krijgen.

Een vriendelijke maatregel, waarbij de boer zelf meer aan zet is, is peilgestuurde drainage. Daarbij kunnen boeren zelf het water vasthouden en bewaren tot een periode van waterschaarste. De ervaringen zijn positief.

In Limburg hebben boeren flexibiliteit bij beregening gekregen. “Vroeger gold een beregeningsverbod tussen 11 en 17 uur. Boeren moesten ‘s nachts uit bed om de haspel te verplaatsen naar het volgende perceel. Als je zo’n verbod loslaat, is de boer ook bereid om op eigen perceel een stuw te bedienen, om daarmee water te bergen voor droge perioden.” (Ook al was gebleken dat het met de verdamping overdag wel meeviel, toch beregenen de meeste boeren nog steeds in de avond, omdat er dan minder wind is).

Drie pijlers

Een pijler in het Deltaplan Agrarisch waterbeheer is de koppeling met (KRW) gebiedsprocessen. Waterschappen en provincies worden gevraagd om samen met agrariërs tot oplossingen te komen. “Het gaat om het gezamenlijk in kaart brengen van de waterproblemen. Vervolgens kan besloten worden hier gezamenlijk wat aan te doen. Een voorbeeld zijn afspraken over ecologisch verantwoord maaibeheer.” Er zijn drie gebiedspilots van start gegaan: het Limburgse Meijel (zandgrond), de Noordoostpolder (klei) en Vinkeveen (veengrond). Voor het laatste gebied geldt bijvoorbeeld dat de komende jaren een ‘robuuste’ natuurverbinding en schoon oppervlakte water in veenweidegebied met veeteelt wordt gerealiseerd.

Een tweede pijler vormen de ondernemers- of praktijknetwerken. “Hierbinnen denken agrariërs groepsgewijs na over oplossingen.” Tobben verwacht veel resultaten van dit schaalniveau. “Ondernemers zijn bereid te experimenteren, zeker als zij ervaringen met collega’s kunnen uitwisselen. Dan beklijft het beter.” “Tot slot gaan we op zoek naar mogelijkheden om ondernemers op bedrijfsniveau te ondersteunen. Agrariërs willen stappen zetten, maar die moeten wel passen in de bedrijfsvoering. Dit vraagt om maatwerk.”

Erosie aanpak

Een mix van een individuele en groepsbenadering is het initiatief om erosie tegen te gaan op de Limburgse hellingen. Voornaamste problemen zijn overstromingen, het verlies van vruchtbare grond en schade aan de oogst. Tobben was zelf betrokken bij het initiatief. “Waterschappen, provincie en landbouwers erkennen een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor dit probleem. Boeren hebben in

een kenniscirkel de voor- en nadelen van een andere vorm van groundbewerking besproken. Niet langer de grond keren (ploegen), waarmee het bodemprofiel wordt omgekeerd. In plaats daarvan gebruikten ze werktuigen, die sleuven trekken. Hierdoor blijft het bodemprofiel en het bodemleven beter in stand; wormen die gangetjes maken en water infiltreren blijven behouden. Voor het onkruid zou het niet veel uitmaken, want de ploeg brengt immers het onkruid van vorige jaren weer omhoog.”

“Uiteindelijk gingen de boeren aan slag. De bodem moest ‘wennen’ aan de nieuwe bewerking; de eerste twee jaar kwam meer onkruid op en liep de opbrengst wat terug, daarna presteert de grond even goed of zelfs beter dan eerst. Ook bespaart het waterschap miljoenen, dure waterbergingen hoeven niet te worden aangelegd of vergroot. Kostbaar was wel de begeleiding van boeren, maar die is volgens Tobben ruimschoots terugverdiend. Minimaal 50 procent van de Limburgse landbouwgrond wordt nu ‘niet kerend bewerkt’.

De lastigste slag moet nu gemaakt worden, het uitrollen van de maatregelen en communiceren van goede ‘verdienmodellen’ met ondernemers, en dit in samenspraak met provincie en waterschappen. “Er moet voor iedereen wat te winnen zijn.” Ook de invloed van LTO heeft beperkingen, aangezien lidmaatschap vrijwillig is en niet iedereen aangesloten is. Bovendien zijn de ondernemers op allerlei manieren vertakt. “Toch willen wij er de schouders onder zetten, maar de medewerking van waterschappen is cruciaal. Het is zeker niet zo dat waterschappen hierdoor achterover kunnen leunen, we hebben elkaar nodig”, benadrukt Tobben. Hij adviseert waterschappen om de wateropgave voor agrariërs zo concreet mogelijk aan te geven.

Veel waterschappen zijn al betrokken bij projecten en zien de meerwaarde van samenwerken. “Creativiteit van alle partijen is noodzakelijk”, besluit Tobben.

Blue deals

Voor het beheer van dierlijke meststoffen zijn boeren gehouden aan allerlei regels. Dat moet anders kunnen, meent LTO. De landbouworganisatie heeft toegezegd om met voorrang het nutriëntrijke perssap uit de opslag van kuilvoer te saneren. Ook zal steeds meer aandacht zijn voor mineralenkringloop in de rundveehouderij. Hierbij wordt gekeken naar de gewaskeuze, diervoeder, watergebruik en hergebruik. Tobben: “Boeren kunnen worden begeleid in het veranderen van het management van hun bedrijf, in plaats van gestuurd op de regels. “

Via “blue deals” zijn afspraken gemaakt over nutriëntenbelasting en gewasbescherming en er is een convenant over emissies (van biociden) in de fruitteelt.

Ook wordt met de ‘Stuurgroep Deltaprogramma Zoetwater Oost-Nederland’ de droogtebestrijding aangepakt.

